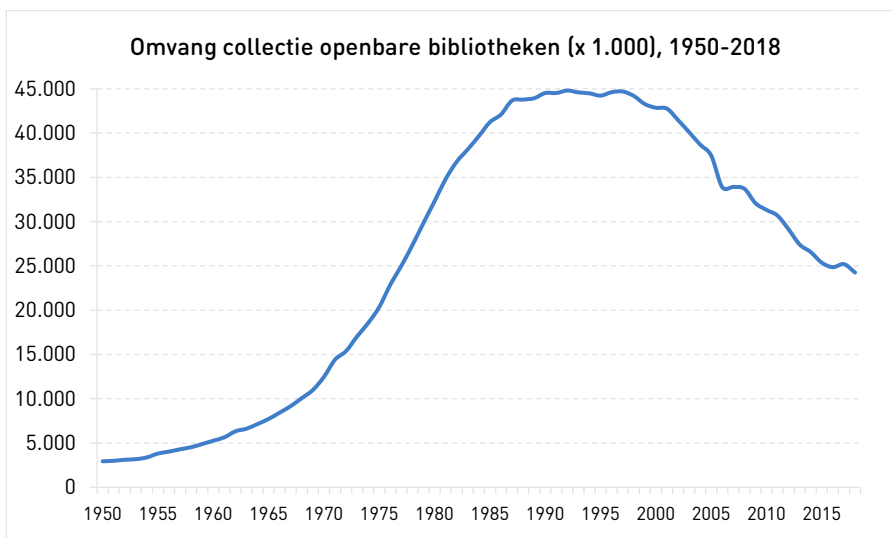

Collectie van de openbare bibliotheek

Bibliotheken beschikken over een gevarieerde collectie van boeken voor jeugd en volwassenen, audiovisuele materialen en bladmuziek. Deze fysieke collectie wordt door gebruikers positief geëvalueerd. Wel kromp de collectie van alle openbare bibliotheken de afgelopen twintig jaar gestaag. Met name de omvang van de collectie voor volwassenen neemt af. Het aantal jeugdboeken is de laatste jaren juist licht gestegen. De krimp van de collectie audiovisuele materialen hangt zeer waarschijnlijk sterk samen met de opkomst van nieuwe technologieën.

Collectie in historisch perspectief

De collectie van alle openbare bibliotheken in Nederland bevatte aanvankelijk alleen boeken en bladmuziek. Vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw werd de collectie uitgebreid met andere media, zoals video's, cd-roms, cd's en dvd's. Vanaf 1999 werd ook het aantal audiovisuele materialen geregistreerd. De totale collectie van alle openbare bibliotheken is sinds 1999 gestaag afgenomen. In 2018 bestond de totale collectie uit 24,3 miljoen items: fysieke boeken, muziek-cd's, dvd's en bladmuziek. Ten opzichte van 2017 nam de omvang van de collectie met 4% af (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019; CBS 2019a).

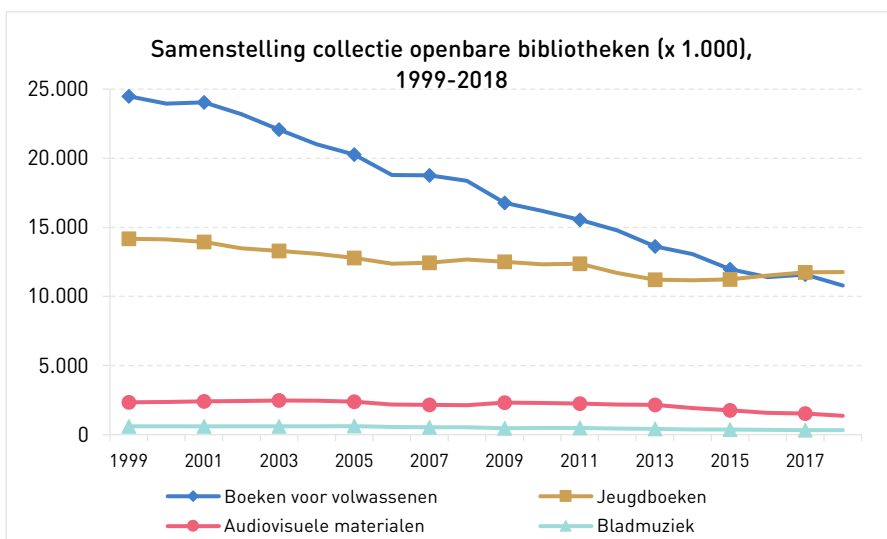
Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2019.

Collectie van openbare bibliotheken op de BES-eilanden

Vanuit de Nederlandse wetgeving is de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) ook op de BES-eilanden van toepassing. In 2018 heeft de KB als onderdeel van de jaarlijkse Gegevenslevering Wsob voor het eerst ook de bibliotheken op de BES-eilanden gevraagd om gegevens over het kalenderjaar 2017. De resultaten voor de BES-eilanden zijn echter beperkter en niet direct met de resultaten voor Europees Nederland te vergelijken. Daarom is de omvang van de collectie van de bibliotheken op de BES-eilanden niet in dit artikel verwerkt, maar zijn alle resultaten rondom deze bibliotheken gebundeld in een artikel over openbare bibliotheken op de BES-eilanden.

Krimpende boekencollectie

De gezamenlijke collectie van (fysieke) boeken (22,6 miljoen), muziek-cd's (266 duizend), dvd's (813 duizend) en bladmuziek (330 duizend) van alle openbare bibliotheken is in 2018 licht afgenomen. De afname van de totale collectie van de bibliotheken was de afgelopen jaren vooral merkbaar binnen de boekencollectie; met name de omvang van de collectie voor volwassenen nam sterk af. In 2017 was een lichte toename in de boekencollectie zichtbaar, maar in 2018 was wederom sprake van een daling. De afname van de totale collectie betrof in 2018 enkel de boeken voor volwassenen en audiovisuele materialen; de omvang van de collectie jeugdboeken en bladmuziek bleef nagenoeg gelijk (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019; CBS, 2019a). Waar de fysieke boekencollectie krimpt, neemt de omvang van de digitale boekencollectie toe: van circa 10 duizend e-booktitels in 2015 tot ruim 21 duizend titels eind 2019 (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019; CBS, 2019b).

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2019.

Collectie van de digitale bibliotheek

Waar de fysieke collectie van de openbare bibliotheken meerdere exemplaren van één titel kan bevatten, bevat de e-bookcollectie één exemplaar per titel (volgens het systeem van 'one copy multiple users'). Deze collectie groeit gestaag: van circa 10 duizend e-booktitels in 2015 tot ruim 21 duizend in 2018. Het merendeel van de e-bookcollectie bestaat uit e-books voor volwassenen: bijna 19 duizend. Het aanbod in de categorie fictie is groot, zowel voor volwassenen (circa 13 duizend e-books) als voor jeugd (ruim 2 duizend). Deze cijfers staan haaks op de ontwikkeling van de fysieke collectie, zowel de ontwikkeling van de omvang van de collectie als de verhouding jeugd-volwassenen (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019, CBS, 2019b).

Minder boeken voor volwassenen

In 1999 hadden de bibliotheken bijna 24,5 miljoen boeken voor volwassenen ter beschikking. In 2018 liep de omvang van de boekencollectie voor volwassenen terug tot circa 10,8 miljoen (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019). Zowel de collectie fictie als non-fictie voor volwassenen is

afgenomen. Een deel van de afname van de collectie boeken voor volwassenen is te verklaren uit de behoefte van bibliotheken om hun collecties te 'rationaliseren'.

Wat is rationeel collectioneren?

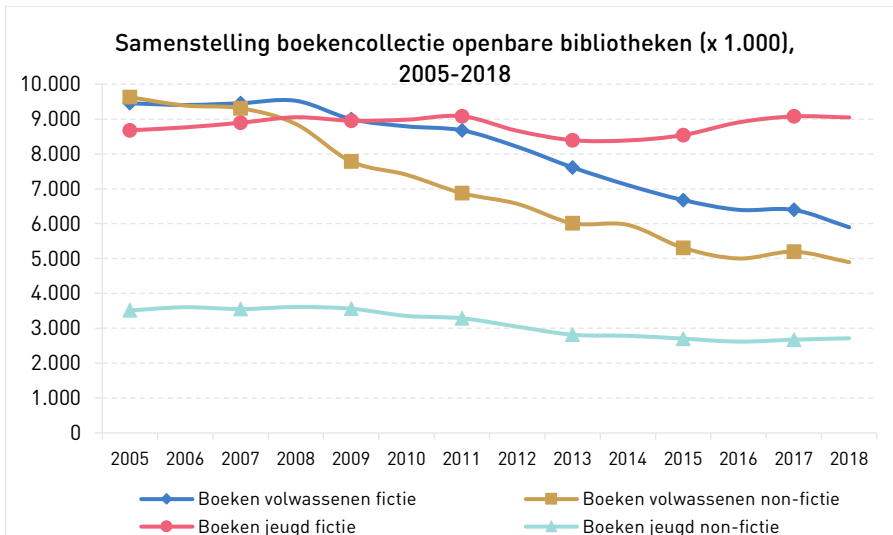
Rationeel collectioneren betekent dat bij het vormen en bijhouden van de collectie rekening wordt gehouden met factoren als uitleencijfers en gewenste uitleenfrequenties. Dit gebeurt in toenemende mate. De [online Bibliotheek](#) is verantwoordelijk voor de landelijke digitale collectie van bibliotheken. Voor het collectiebeheer van fysieke boeken is de lokale bibliotheek zelf verantwoordelijk. De meeste bibliotheken maken gebruik van een geautomatiseerd bibliotheekstelsel voor de collectiepraktijk (het bestellen, beheren, saneren) en het collectiebeleid (plannen en profielen). Sommige bibliotheken hebben alles in eigen huis, maar de meeste bibliotheken laten zich ondersteunen door een provinciale ondersteuningsinstelling (POI) (KB, 2016).

Minder dubbele titels door rationalisering

Deze rationaliseringsslag heeft vooral effect op boeken die al een jaar of langer niet meer zijn uitgeleend en op boeken waarvan meerdere exemplaren in de collectie aanwezig zijn. Door fusies tussen bibliotheken in het kader van de Bibliotheekvernieuwing werden collecties samengevoegd. Daardoor kwamen in de nieuwe collectie vaker duplicaten van weinig geleende titels voor. Overigens heeft de diversiteit en de aantrekkelijkheid van de collecties waarschijnlijk niet geleden onder deze rationalisering. Omdat het makkelijker werd om boeken uit andere bibliotheken te lenen, zijn ook andere collecties binnen het bereik van de leden gekomen. Meer informatie hierover is te vinden in het artikel over interbibliothecair leenverkeer.

Lichte groei collectie jeugdboeken

Het aantal jeugdboeken in de collectie daalde sinds 1999 van 14,2 miljoen naar 11,1 miljoen in 2015, een daling van 22%. De daling was tot 2015 vrijwel continu, maar fluctueerde iets meer dan de collectieomvang voor volwassenen. Na 2015 nam de omvang van de jeugdcollectie licht toe, tot circa 11,7 miljoen in 2017. Deze stijging was met name zichtbaar in het aantal jeugdboeken fictie. Zowel in 2016 als in 2017 groeide de jeugdboekencollectie met 2%. In 2018 leek deze groei te zijn gestabiliseerd rond de 11,7 miljoen (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019).

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2019.

Grote collectie audiovisuele materialen

Met een totale collectie van bijna 1,4 miljoen audiovisuele items hebben de openbare bibliotheken een groot archief aan audiovisuele materialen. Deze collectie bestaat grotendeels uit dvd's en muziekcd's, luisterboeken en games. In de categorie 'overige audiovisuele materialen' vallen microfiches, software, speel- en leermateriaal, kunstwerken en klein grafisch materiaal, zoals knipselmappen, brochures en muurkranten (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019). Daarnaast is ook de collectie van Muziekweb beschikbaar voor de leden van de openbare bibliotheek, al wordt deze niet meegeteld in de omvang van de fysieke collectie aan audiovisueel materiaal.

Wat is Muziekweb?

[Muziekweb](#) is de nationale, Nederlandse muziekbibliotheek, voorheen de Centrale Discotheek Rotterdam (CDR). De Stichting Centrale Discotheek Rotterdam is opgericht in 1961, met als grondbeginsel smaakverbreding en muzikale ontwikkeling. Met dit doel werden in eerste instantie lp's uitgeleend, vanaf 1982 cd's en later ook muziek-dvd's en film-dvd's. In 2018 had Muziekweb circa 600 duizend cd's, 300 duizend lp's, bijna 30.000 muziek-dvd's en 4 duizend film-dvd's in de collectie. Tegenwoordig is uitleen niet meer de kerntaak, de CDR richt zich steeds meer op digitale diensten. Nog altijd staat kennismaking met muziek en verbreding van smaak voorop.

Voor gebruik in de bibliotheken is er een eigen versie van Muziekweb ontwikkeld. Het belangrijkste verschil met het algemene muziekweb.nl is dat binnen de muren van iedere openbare bibliotheek in Nederland alle muziek uit de collectie gratis en onbeperkt te beluisteren is.

Bibliotheekleden kunnen materialen lenen uit de collectie van Muziekweb. De uitleencijfers zijn verwerkt in het artikel over interbibliotheecair leenverkeer. De tarieven en voorwaarden die voor het lenen in rekening worden gebracht, worden niet door Muziekweb vastgesteld maar door de bibliotheek (Muziekweb, 2017).

Opkomst nieuwe technologieën

In de periode 1999-2009 schommelde de omvang van de collectie audiovisuele materialen rond de 2,3 miljoen items. In 2010 is een lichte daling van de collectieomvang ingezet; sinds 2014 is een sterkere daling zichtbaar, tot 1,4 miljoen items in 2018 (Van de Burgt & Van de Hoek, 2019). Zeer waarschijnlijk hangt de afname van de video- en dvd-collectie samen met de opkomst van nieuwe technologieën en video on demand-diensten van tv- en internetproviders en bedrijven als Netflix, Videoland, HBO en Amazon.

Leden onverminderd positief over de collectie

Hoewel de omvang van de collectie is gekrompen, zijn bibliotheekleden in vergelijking met 2016 onverminderd positief over de collectie. Dit blijkt uit onderzoek van BiebPanel uit 2018 onder ruim 16 duizend bibliotheekleden van 80 basisbibliotheken. Bibliotheekleden die positief zijn over hun bibliotheek in het algemeen, bevelen de bibliotheek juist aan vanwege de ruime collectie, naast de fijne plek, de vriendelijke en hulpvaardige medewerkers en de lage prijs. De leden die kritischer zijn, wensen echter een ruimere collectie - variërend van een grotere collectie en meer actuele titels tot specifieke wensen over onderwerpen of genres. De vindbaarheid van de collectie biedt ruimte voor verbetering: twee op de drie bibliotheekleden zijn hier ontevreden over, met grote verschillen tussen bibliotheken. Leden van bibliotheken die een retailindeling hanteren, zijn minder tevreden; kleine vestigingen met een beperkte collectie worden beter beoordeeld (Probiblio, 2018).

Bronnen

- › Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2019). [Bibliotheekstatistiek 2018](#). Den Haag: KB.
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2019a). [Openbare bibliotheken; leden, collectie, uitleningen vanaf 1900](#).
- › Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2019b). [Landelijke digitale openbare bibliotheek; gebruik, accounts en licenties](#).
- › KB (2016). [Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen](#).
- › Muziekweb (2017). [Brochure 2017](#).
- › Probiblio (2018). [Klanttevredenheid bibliotheek. Rapportage Totaal BiebPanel September 2018](#). Hoofddorp: Probiblio.